

References

1. Zagorec'ka O. M. (2003). Terminolohichni standarty z dilovodstva y arkhivnoyi spravy: istorychnyy aspekt i suchasnyy stan. *Dokumentoznavstvo ta informatsiyna diyal'nist'*: Nauka. Osvita. Praktyka : zbirnyk materialiv naukoyoi konferentsiyi, 18 grudnia 2022 r., Kyiv, pp. 55—58.
2. Khrystova N. (2004). Standartyzatsiya v arkhivniyi spravi: problemy ta perspektyvy. *Studiyyi z arkhivnoyi spravy ta dokumentoznavstva*, 12, pp. 75—77.
3. Kalinicheva H. I., & Romanovs'kyy R. V. (2015). Mizhnarodni standarty u sferi arkhivnoyi spravy ta keruvannya dokumentatsiynymy protsesamy: problemy harmonizatsiyi v Ukraini. *Arkhivy Ukrainy*, 4, pp. 54—73.
4. Hlushan O. (2017). Proekt standartu MRA "Dokumenty v kontekstakh" (RIC): kontseptual'na model' bahatovymirnoho arkhivnoho opysuvannya. *Naukovi pratsi Natsional'noyi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernads'koho*, 46, pp. 491—502.
5. Stoyan P. (2018). Uchast' arkhivistiv Kanady u stvorenni mizhnarodnoho standartu arkhivnoho opysu. *Naukovi pratsi Natsional'noyi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernads'koho*, 49, pp. 44—55.
6. Strishenets' N. (2018). Suchasni vitchyznyani bibliotечно-informatsiyni standarty: terminolohichnyy analiz. *Biblioteknyy visnyk*, 3, pp. 28—40.
7. Bezdrabko V. (2019). Do kontseptsiyi novoyi redaktsiyi terminolohichnoho standartu z dilovodstva y arkhivnoyi spravy. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya*, 1, pp. 63—71.
8. Boyko V. F., Kovtanyuk Yu. S., & Kuleshov S. H. (2023). Standartyzatsiya terminiv z dilovodstva ta arkhivnoyi spravy v Ukraini na suchasnomu etapi. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy*, 30, pp. 244—276.
9. Tverytnykova O., & Salata H. (2023). Menedzhment yakosti arkhivnoyi ta bibliotечноyi spravy: do problemy implementatsiyi mizhnarodnykh standartiv. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya*, 2, pp. 48—53.
10. Dniprenko V. (2024). Stupin' vidpovidnosti pryynyattya ta zatverdzhennya harmonizovanykh natsional'nykh standartiv z informatsiynykh nauk: suchasnyy stan i perspektyvy. *Ukrayins'kyy zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiynykh nauk*, 13, pp. 174—195.

Надійшла до редакції 18 грудня 2024 року

ІСТОРИЧНІ РОЗВІДКИ

УДК 025.171:272-523.6:069-027.555](477.42-21Бер)"1926/1953"(045))

DOI: 10.36273/2076-9555.2025.1(342).39-45

Лариса Дідора,

аспірантка Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,

e-mail: didora.larisa@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2499-8664>

Книги з монастирських і парафіяльних книгозбірень у бібліотеці Бердичівського соціально-історичного та економічного музею (1926—1953)

Статтю присвячено дослідженню провінієнцій на книгах із монастирських і парафіяльних книгозбірень, які збереглися в колишній бібліотеці Бердичівського соціально-історичного та економічного музею (1926—1953).

Констатовано, що після закриття музею 1953 р. його книжкове зібрання було передано до Державної публічної бібліотеки УРСР, нині вона зберігається у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у кількості 3374 примірників.

Досліджені видання колишньої музейної книгозбірні становлять фрагмент бібліотеки монастиря Босих Кармелітів у Бердичеві, що був відновлений 1918 р., а також кількох бібліотек різних парафій Римо-католицької та Православної церков.

Проаналізовано та описано книжкові знаки на виданнях із зазначених бібліотек крізь призму історичного контексту та подій, які вплинули на долю монастирських і парафіяльних зібрань літератури.

Ключові слова: бібліотека монастиря Босих Кармелітів; Бердичівський соціально-історичний та економічний музей; екслібрис; книжкові знаки; монастирські бібліотеки

Постановка проблеми. 14 листопада 1926 р. у Бердичеві у будівлі колишнього монастиря Босих Кармелітів було відкрито соціально-історичний та економічний музей. До організації закладу значних зусиль доклали український

археолог Т. Мовчанівський (1899—1938), який став його першим директором. Фонди поповнювали експонатами завдяки надходженню речей із націоналізованих панських маєтків, а також конфіскованих цінностей церков, костелів і синагог

через їх масове закриття у 1920—1930-х рр. Серед культурних пам'яток були видання з приватних бібліотек і бібліотек різних інституцій. Зокрема, у музейну книгозбірню потрапили примірники з бібліотеки монастиря Босих Кармелітів та інших церковних установ. Відсоток видань із парафіяльних і монастирських книгозбірень, що збереглися у бібліотеці Бердичівського соціально-історичного музею, невеликий, але ці примірники становлять дослідницький інтерес. Вважаємо актуальним вивчення книжкових знаків на виданнях із монастирських бібліотек, що надає розуміння історії їх формування та функціонування. Не менш цікавим є дослідження репертуару видань, збережених у музейній книгозбірні.

Аналіз досліджень і публікацій. Серед публікацій останніх років, присвячених темі монастирських книгозбірень, насамперед варті уваги публікації І. Цібаровської-Римарович [8] і Н. Захарчук і П. Скавронського [2]. Водночас бібліотека Бердичівського музею та її видання ще не становили предмета окремого наукового дослідження.

Метою статті є введення в науковий обіг видань із монастирських і парафіяльних бібліотек та дослідження книжкових знаків на них.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед збережених видань Бердичівського соціально-історичного та економічного музею привертає увагу література колишньої книгозбірні монастиря Босих Кармелітів. Його засновником був Януш Тишкевич (1590—1649), воєвода Київський, староста Житомирський і Снятинський, який після визволення з татарської неволі віддав ордену кармелітів свій замок-фортецю в Бердичеві над річкою Гнилоп'ять. Згодом на цьому місці було зведено костел і монастир, а засновник пожертвував святині шанований у родині Тишкевичів образ Божої Матері Одигітрії [10]. Монастир мав власну унікальну бібліотеку на 6 тис. томів, поміж яких — стародруки кінця XV ст. На хвилі закриття римо-католицьких монастирів у Волинській губернії після Листопадового (польського) повстання 1830—1831 рр. монастирську книгозбірню як цінне зібрання стародруків і рукописів 1878 р. було перевезено до бібліотеки Київського університету Св. Володимира У 1926—1927 рр. у складі фундаментальної університетської книгозбірні вона влилась у фонди Всеукраїнської бібліотеки України. Тепер це самостійна структурна одиниця відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) під умовною назвою "Бердичівська колекція" [2].

У 1866 р. згідно з царським указом монастир кармелітів було закрито, і відтоді святинню опікувалися дієцезіальні священники. Вони почали формувати нову бібліотеку, кілька книг з якої з печатками настоятеля збереглися в музейній книгозбірні. У 1918 р., після революційних подій, кармеліти повернулися до Бердичева, але ненадовго. У 1925 р. більшовицька влада відібрала все майно й святині та передала монастир для потреб музичної та художньої шкіл, а в костелі й приміщенні друкарні було створено музей. За нетривалий час перебування в Бердичеві кармеліти намагалися відновити монастирську книгозбірню. Кілька примірників видань того періоду також репрезентовано в музейній бібліотеці. Це здебільшого книги, які потрапили до бердичівського монастиря з польських кармелітських осередків, зокрема з м. Вадовіце, с. Черна, про що свідчать штампи на титульних аркушах.

Літургійна книга *"Ordinarium seu Ceremoniale Fratrum Discalceatorum Ordinis Bmae Virginis Mariae de Monte Carmelo"* ("Ординарій або церемоніал Босих Братів Ордену Пресвятої Діви Марії з гори Кармель") (1910) походить із бібліотеки монастиря Босих Кармелітів у с. Черна Малопольського воєводства. Ці відомості підтверджують два штампи монастирської бібліотеки на титульному аркуші. Перший — синього кольору, овальної форми, з написом латинською мовою "P. P. Convent[us] Carmelitarum/ Discal[ceatorum]. / Czernae". Другий — червоний, прямокутної форми, з написом німецькою мовою "Karmeliten kloster / Czerna I. P. Krzeczowice / Galizien".

На авантитулі видання наявний круглий штамп синього кольору з написом російською мовою "Настоятель Маріїнскаго костела въ Бердичевъ". Штамп відбиває фрагмент історії Бердичівського монастиря, коли, як зазначалося, 1866 р. за наказом імператора він був розпущений, а діяв лише Маріїнський костел, яким до 1918 р. опікувались єпархіальні священники.

Книга *"Homilie Katolickie czyli wykład świętych ewangelij na niedziele i święta całego roku"* ("Католицькі проповіді, або лекції про святе Євангеліє на неділі і свята протягом року") (1856) також походить із бібліотеки монастиря Босих Кармелітів у с. Черна. Овальний штамп із написом "P. P. Convent[us] Carmelitarum/ Discal[ceatorum]. / Czernae" наявний на титульному аркуші видання.

Монастир у с. Черна був заснований 1629 р. Агнешкою Фірлей, уродженою Течинською (1578—1644), вдовою воєводи краківського Миколая Фірлея. До 1805 р. монастир був скитом, і вірянам вхід до нього був заборонений. Село Черна стало

місцем вшанування св. Рафала Калиновського (1835—1907) — настоятеля кармелітських монастирів у Черні та Вадовіце, інженера, офіцера, учасника польського Січневого повстання (1863—1864), а також місцем поклоніння іконі Матері Божої Скапулярної [3]. На авантитуллі примірника наявний овальний штамп настоятеля Маріїнського костелу в Бердичеві.

Наступне видання — 2-й том *"Biblia łacinsko-polska czyli Pismo Święte Starego i Nowego testamentu"* ("Біблія латинсько-польська або Святе Письмо Старого і Нового завіту") (1885) — походить із бібліотеки кармелітського монастиря у м. Вадовіце. Про це свідчать два бібліотечних штампи на титульному аркуші. Перший — круглий, синього кольору, з написом по колу *"Carmelit. Disc. Wadowice Sigill. Hosp."*. Посередині зображено герб кармелітів. Другий — овальний, червоного кольору, з написом у середині *"Bibliotheca Conventus P. P. Carmelit. Disc. Wadowice"* (фото 1).

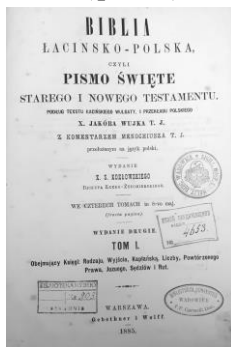

Фото 1. Штампи монастиря кармелітів у м. Вадовіце на книзі *"Biblia łacinsko-polska"*

Монастир Босих Кармелітів у Вадовіце засновано 1892 р. зусиллями св. Рафала Калиновського. 2 вересня 1899 р. монастир став самостійним, був проголошений вікаріатом, а 1903 р. — пріоратом, тобто повністю сформованим монастирем. У 1892—2004 рр. при монастирі діяла Мала семінарія, що виховала майже 250 священників [4]. Видання Святого Письма 1885 р. є перекладом латинського тексту Вульгати 1596 р., який підготував отець-єзуїт Якуб Вуєк (1541—1597), із коментарями Джованні Стефано Менокіо (1575—1655) — італійського єзуїта, відомого біблієста [7]. Праця о. Вуєка з часом не втратила ваги та значення й нині залишається шедевром польської літературної мови XVI ст. Видання книги було здійснено за сприяння Симона-Мартіна Козловського — єпископа Києво-Житомирської дієцезії у 1883—1891 рр.

З монастирської книгозбірні також походить 2-й том книги Адольфа Танкері (1854—1932) — французького священника, професора канонічного права та догматичної теології, який ви-

кладав моральну теологію в семінарії й Університеті Святої Марії в Балтиморі (США) у 1887—1902 рр., — *"Synopsis theologiae dogmaticae. T. 2: De Deo sanctificante et remuneratore, seu De gratia, de sacramentis et de novissimis"* ("Конспект догматичної теології. Т. 2: Про Бога, що освячує і винагороджує, або про благодать, про таїнства та останні речі"). Цей посібник із моральної теології Католицька церква широко використовувала впродовж першої половини XX ст. На титульному аркуші дослідженого примірника уміщено рукописний екслібрис монастирської бібліотеки *"Conventus Carmelit[arum]. Discal[ceatorum]. Berdyczoviensis 1920"*. Зазначено і рік надходження книги — 1920-й (фото 2).

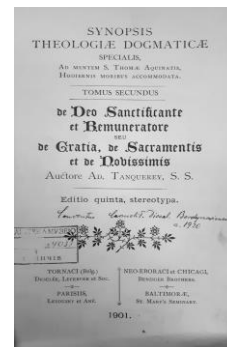

Фото 2. Книга *"Synopsis theologiae dogmaticae"* з рукописним екслібрисом бібліотеки монастиря Босих Кармелітів

Наступне видання — *"Tractatus theologici quos in scholis sorbonicis dictavit D. Carolus Witasse"* ("Богословські трактати, які Доктор Шарль Вітасс диктував у школах Сорбонни") — походить із бібліотеки кармелітського монастиря в Перемишлі. Її автор Ш. Вітасс (1660—1716) — французький католицький теолог, професор Сорбонни в Парижі. Книгу видано 1738 р. у Венеції. На титульному аркуші наявний рукописний екслібрис *"Conventus Premisliensis Carmelitarum Discalceatorum"*.

Кармелітський монастир у Перемишлі 1620 р. заснував Мартин Красицький (1574—1631) — львівський каштелян (1618—1630) і староста перемишльський (1616—1631). У 1784 р. згідно з указом імператора Йосифа II перемишльський Кармель було ліквідовано, а ченців відправлено до монастиря в Загуже. Будівля перейшла у власність греко-католиків. У 1946 р., після арештів греко-католицьких єпископів і ліквідації структур Греко-католицької церкви в Польщі, кармеліти повернули монастир собі [5].

Ще одним цікавим виданням із монастирської бібліотеки є кармелітський місал — *"Missale abbreviatum Ad Ufum, ac Monialium Carmelitarum Discalceatorum"*. Книгу видано 1760 р. у Бердичеві в типографії монастиря кармелітів. Ініціатором

створення друкарні при монастирі був пріор о. Юзеф від Блаженної Диви Марії з Гори Кармель (Якуб Зволинський, 1718—1785). За посередництва київського єпископа Кастана Солтика 14 січня 1758 р. бердичівські отці-кармеліти дістали від польського короля Августа III привілей на заснування друкарні, котра функціонувала впродовж 1760—1844 рр. [9, с. 47—49].

На титульному аркуші книги розміщено видавничу марку — герб ордену кармелітів. Це срібний геральдичний щит, розділений на три частини, у кожній з яких зображено шестикутні зірки. Зверху уміщено руку, яка тримає вогняний меч, що виходить із корони. Герб оперізує стрічка, на якій латиною наведено девіз ордену "*Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum*" ("Ревний у старанні задля слави Господа Бога"). На форзаці видання від руки написано фрагмент старовинного середньовічного гімну "*Ave maris stella*" ("Радій, Зірка морська").

Наступним дослідженим виданням став 2-й том кармелітського булларію, виданий 1718 р., — "*Bullarium Carmelitanum plures continens summorum pontificum constitutiones ad ordinem Fratrum beatissimae*" ("Кармелітський булларій, що містить кілька конституцій найвищих понтифіків до чину найблаженніших братів"). На титульному аркуші наявний рукописний екслібрис із вишневецького монастиря кармелітів "*Conventus Visnovecensis Carmelit. Discalceatorum 1779 anno*" ("Вишневецького монастиря Босих Кармелітів. 1779 р.").

Монастир був закладений 1645 р. представником українського князівського роду Вишневецьких Яремою (1612—1651). Через воєнні дії, які прокочувалися хвилями по волинській землі, монастир неодноразово зазнавав руйнації. У 1832 р., через загальний розпуск монастирів після придушення Листопадового повстання, вишневецьку громаду кармелітів ліквідували. У 1835 р. монастирську церкву було переобладнано у православу. У 1921 р. монастир повернули Католицькій церкві. У 1931 р. кармеліти переселилися у Вишнівець, взялися за реконструкцію та оновлення храму, однак під час Другої світової війни монастир повністю згорів.

Монастирська бібліотека була доволі великою й 1816 р. налічувала 1327 томів переважно духовної тематики [8]. Наявність у книгозбірні монастиря Босих Кармелітів у Бердичеві книг із кармелітських монастирів у Вишнівці та Перемишлі, а також із польських Черни та Вадовіце свідчить про тісні контакти й співпрацю між цими релігійними громадами.

Книга о. Єжі Патісса "*Podręcznik do rozmyślań i kazań na niedziele całego roku*" ("Посібник для

роздумів і проповідей у неділі протягом року") (1909) також походить із кармелітської книгозбірні у Бердичеві, про що свідчить наявний на титульному аркуші рукописний екслібрис "*Conventus Carmel. Discal. Berdyczoviensis 21/VIII 1924 r.*". Прикметно, що у всіх книгах, які надійшли до бібліотеки кармелітів протягом 1918—1926 рр., зазначено рік, а іноді й дату надходження до книгозбірні.

Літургійний календар на 1907 р. "*Calendarium liturgicum dioecesium Luceoriensis et Zytomiriensis*" ("Літургійний календар Луцької і Житомирської дієцезії") походить із бібліотеки Маріїнського костелу в Бердичеві. Видання надруковано 1906 р. у Житомирі з благословення тодішнього ординарія дієцезії, єпископа Кароля Недзялковського (1846—1911). На форзаці примірника розміщено напис "*Berdyczowskiej świątyni cudownej N. Maryi Panny*" ("Бердичівський храм чудотворної Непорочної Диви Марії") (фото 3).

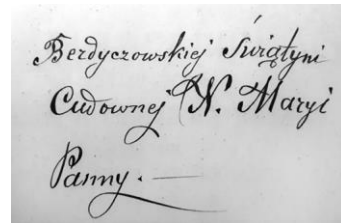

Фото 3. Напис на книзі "*Calendarium liturgicum dioecesium Luceoriensis et Zytomiriensis*"

З кармелітської книгозбірні походить і римський брев'ярій "*Psalterium breviarii romanicum ordinario divini officii*", виданий 1912 р. у Римі. Судячи з дати видання, він потрапив до бібліотеки кармелітів вже після відновлення монастиря 1918 р. На титульному аркуші наявний рукописний екслібрис монастирської бібліотеки "*Convent. Carmel. Discal. Berdyczoviensis*".

Брев'ярій — це католицький літургійний молитовник, що містить тексти Літургії годин (богослужінь добового кола), псалми, життя святих, уривки з творів Отців церкви тощо. Перші брев'ярії було укладено в XI—XII ст., вони містили молитви, до того розпорошені в різних за жанрами літургійних книгах. У розповсюдженні брев'ярію в Європі особливу роль відіграли монахи-францисканці. Тридентський собор (1545) підтвердив обов'язок священнослужителів щодня читати спеціальні чини молитов у різний час доби, вдома або в храмі, а також оголосив "Римський Брев'ярій" (лат. "*Breviarium Romanum*") єдиною богослужбовою книгою для Католицької церкви [1].

Серед видань із бібліотеки Бердичівського музею варті уваги книги зі штампом настоятеля Маріїнського костелу в Бердичеві, що від 1866 р. став парафіяльним храмом, перейшовши в управ-

ління єпископа Луцько-Житомирської дієцезії. Це тривало до 1918 р., коли кармеліти ненадовго повернули собі монастир. Від часу управління Маріїнським костелом дієцезіальними священниками залишилася парафіяльна бібліотека, кілька книг з якої потрапили до Бердичівського соціально-історичного музею. На сторінках видань наявний круглий штамп синього кольору з написом "Настоятель Маріинскаго костела въ Бердичевъ" (фото 4). Імені настоятеля чи інших даних, що дали б змогу ідентифікувати власника книги, немає.

Фото 4. Штамп настоятеля Маріїнського костелу в Бердичеві

Першим дослідженим виданням із бібліотеки настоятелів Маріїнського костелу стала книга *"Zbior kazan na rozmaite uroczystosci, ktore wyglosil w kosciolach lwowskich"* ("Збірка проповідей на різні урочистості, які виголошував у костелах у Львові"), видана у Львові 1895 р. Це збірник проповідей, які належали о. Блажею Яшовському (1856—1921) — римо-католицькому священнику, доктору теології, професору й ректору Львівського університету (1910—1911). На титульному аркуші книги наявний штамп настоятеля Маріїнського костелу.

Наступне видання — *"Der Prediger und Katechet. Eine praktische, katholische Monatsschrift, besonders für Prediger und Katecheten auf dem Lande und in kleinern Städten"* ("Проповідник і катехит. Практичний католицький щомісячник, особливо для проповідників і катехитів у сільській місцевості та невеликих містах") за 1899 р. Це найстаріший журнал проповідей у Німеччині, який 1850 р. опублікував Георг Йозеф Манц у Регенсбурзі. Кожен випуск містив готові проповіді та біблійні читання на окремі неділі й святкові дні впродовж року. На авантитулі примірника є штамп настоятеля Маріїнського костелу.

Серед літератури парафіяльних бібліотек слід виокремити книги з написом "Książka kościelna". На жаль, не вдалося визначити парафію, якій вони належали. Це видання духовного змісту латинською та польською мовами. Наприклад, книга єзуїта Франциска-Ксав'єра Шуппе (1823—1904) *"Meditationes sacerdotales"* ("Священницькі роздуми"), видана 1884 р. латинською мовою в Парижі, містить напис "Książka kościelna № 14", зроблений олівцем

на титульному аркуші. А на його звороті наявний рукописний екслібрис автора й одночасно власника книги "F. X. Schouppe" (фото 5).

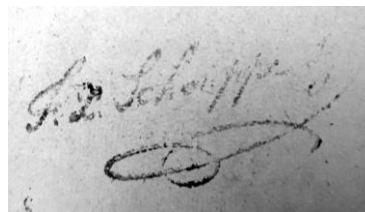

Фото 5. Рукописний екслібрис Ф.-К. Шуппе на книзі "Meditationes sacerdotales"

Франциск-Ксав'єр Шуппе був видатним теологом XIX ст. Вступив до ордену єзуїтів 1841 р., був професором догматики та схоластики в Лувені (1856—1863), згодом — у семінарії Льежа (1863—1871), де також відповідав за курс Святого Письма. Автор численних релігійних праць.

Перший том книги французького католицького священника о. Адольфа Танкері *"Synopsis theologiae moralis et pastoralis"* ("Конспект морального і душпастирського богослов'я") також має на форзаці напис "Książka kościelna № 7".

Книгу кардинала Генрі Едуарда Меннінга (1808—1892) *"Nauki o Najświętszym Sercu Jezusowem"* ("Вчення про Найсвятіше серце Ісуса") вперше опубліковано 1883 р. польською мовою у Варшаві, тож видання має цінність першодруку. Автор був англійським священником Католицької церкви, другим архієпископом Вестмінстера від 1865 р. і до смерті 1892 р. На форзаці книги розміщено такий самий напис, як і на попередніх — "Książka kościelna № 17".

Останнім із досліджених авторкою видань із загадкової костельної бібліотеки став 2-й том книги *"Niepokalana Bogarodzica Marya w świetle Ewangelii i Ojców Kościoła"* ("Пречиста Богородиця Марія у світлі Євангелія та Отців Церкви"), виданий 1890 р. польською мовою у Відні. Автор книги — о. Антоній Креховецький (1838—1898), видатна постать польської Католицької церкви того часу, проповідник, брат письменника Адама Креховецького, редактора "Gazeta Lwowska" [6]. На форзаці книги наявний напис "Książka kościelna № 4".

З бібліотеки Свято-Троїцької церкви у Любарі походить праця ієромонаха Філарета (Захаровича) "Опыт сличения церковных чинопоследований, по изложению церковно-богослужебных книг московской печати, изданных первыми пятью российскими патриархами". Автор був скарбником Микільського єдиновірчого монастиря, місіонером, сподвижником, ідеологом переходу старообрядців до єдиновірства. На авантитулі та на першій сторінці примірника наявний рукописний екслібрис "№ 361 по каталогу

Св. Троицкой Церкви м. Любар". Такий самий напис уміщено на першій сторінці видання; поруч — напівстерта печатка парафії (фото 6).

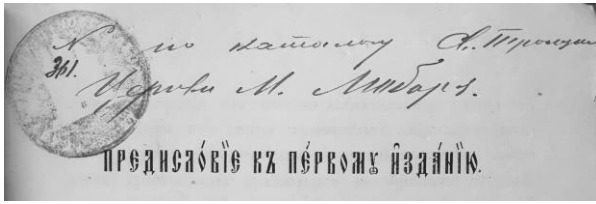

Фото 6. Рукописний екслібрис на книзі ієромонаха Філарета (Захаровича)

Висновки. Фрагменти парафіяльних бібліотек являють собою невеликі за обсягом, але цікаві за змістом добірки видань із моральної та пасторальної теології, збірки проповідей, папських булл, брєвіаріїв, роздумів. Фрагмент книгозбірні монастиря Босих Кармелітів розкриває історію її існування впродовж нетривалого періоду відродження ордену в Бердичеві у 1918—1925 рр. Подальше дослідження фонду колишньої бібліотеки Бердичівського соціально-історичного музею сприятиме віднайденню та введенню в науковий обіг нових видань.

Список бібліографічних посилань

1. Брєвіарій. *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%91%D1%80%D0%B5%D0%B2%D1%96%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B9> (дата звернення: 19.10.2024).
2. Захарчук Н., Скавронський П. Бердичівська монастирська книгозбірня у фондах Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. *Бібліотеки у збереженні культурної спадщини* : матеріали Всеукр. наук.-краєзн. конф., присвяч. 75-й річниці Обл. б-ки для дітей Житомир. облради (26 верес. 2013 р., м. Житомир) / гол. ред. М. Ю. Костриця. Житомир : М. Косенко, 2013. 431 с.: іл. (Наук. зб. "Велика Волинь". Пр. Житомир. наук.-краєзн. т-ва дослідників Волині. Вип. 48). С. 321—327.
3. Historia klasztoru. *Karmelici Bosi Czerna*. URL: <https://karmelczerna.pl/historia-klasztoru/> (дата звернення: 19.10.2024).
4. Historia klasztoru. *Karmelici Bosi Wadowice*. URL: <https://karmel-wadowice.pl/historia-klasztoru/> (дата звернення: 19.10.2024).
5. Historia. *Klasztor Karmelitów w Bosych w Przemyślu*. URL: https://web.archive.org/web/20090821055855/http://www.karmel.przemysl.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=54 (дата звернення: 19.10.2024).
6. Książ proboszcz Antoni Krechowicki. *Olejew Na Podolu*. URL: https://www.olejew.pl/readarticle.php?article_id=791 (дата звернення: 19.10.2024).
7. Pastore S. MENOCHIO, Giovanni Stefano. *Treccani*. URL: [https://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-stefano-menochio_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-stefano-menochio_(Dizionario-Biografico)/) (дата звернення: 19.10.2024).
8. Ціборовська-Римарович І. О. Книгозбірня монастиря Ордену босих кармелітів у Вишневці: історія та книгознавча характеристика фонду. URL: https://www.medievist.org.ua/2013/02/blog-post_2081.html#:~:text=%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%80%20%D0%9E%D1%80%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%83%20%D0%B1%D0%BE%D1%81%D0%B8%D1%85%20%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%96%D1%82%D1%96%D0%B2 (дата звернення: 19.10.2024).
9. Ціборовська-Римарович І. О. Друкарня Бердичівського монастиря босих кармелітів: історія та видавнича діяльність. 1758—1844 : [бібліографічна монографія]. Київ, 2019. 652 с.
10. Ферко П. Діяльність Босих Кармелітів у Бердичеві. 13.09.2022. *Орден Босих Кармелітів в Україні*. URL: <https://karmel.org.ua/diyalnist-bosyh-karmelitiv-u-berdychevi-chastyna-1/#:~:text=%D0%97%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BC%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%80%D1%8F%20%D1%96%20%D0%BA%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%83> (дата звернення: 19.10.2024).

Larysa Didora,

Graduate Student of Vernadskyi National Library of Ukraine

Books from monastic and parish book collections in the library Berdychiv Socio-Historical and Economic Museum (1926—1953)

The article is devoted to the study of provenance on books from monastery and parish libraries preserved in the former library of the Berdychiv Social, Historical, and Economic Museum (1926—1953).

It is stated, after the museum was closed in 1953, its library was transferred to the State Public Library of the Ukrainian SSR and today, in the amount of 3374 copies, is kept in the Department of Library Collections and Historical Collections of the Institute of Book Studies of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine.

The studied editions of the former museum library are a fragment of the library of the Barefoot Carmelite Order monastery in Berdychiv, which was restored in 1918, as well as several libraries of various parishes of the Roman Catholic and Orthodox Churches.

Bookmarks on publications from the above libraries are analyzed and described through the prism of the historical context and events that influenced the fate of monastic and parish collections of literature.

Keywords: library of the monastery of the Discalced Carmelites; Berdychiv socio-historical and economic museum; bookplate; bookmarks; monastic libraries

References

1. Breviarij. (n. d.). *Velika ukrajinska enciklopediya*. Available at: <https://vue.gov.ua/%D0%91%D1%80%D0%B5%D0%B2%D1%96%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B9> (accessed: 19.10.2024).
2. Zaharchuk N., & Skavronskij P. (2013). *Berdichivska monastirska knigozbirnya u fondah Nacionalnoyi biblioteki imeni V. I. Vernadskogo. Biblioteki u zberezhenni kulturnoyi spadshini* : materiali Vseukr. nauk.-krayezn. konf., prisvyach. 75-j richnici Obl. b-ki dlya ditej Zhitomir. obradi (26 veres. 2013 r., m. Zhitomir). Zhitomir: M. Kosenko. P. 321—327.
3. Historia klasztoru. (n. d.). *Karmelici Bosi Czerna*. Available at: <https://karmelczerna.pl/historia-klasztoru/> (accessed: 19.10.2024).
4. Historia klasztoru. (n. d.). *Karmelici Bosi Wadowice*. Available at: <https://karmel-wadowice.pl/historia-klasztoru/> (accessed: 19.10.2024).
5. Historia. (n. d.). *Klasztor Karmelitoww Bosych w Przemyślu*. Available at: https://web.archive.org/web/20090821055855/http://www.karmel.przemyśl.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=54 (accessed: 19.10.2024).
6. Ksiadz proboszcz Antoni Krechowicki. (n. d.). *Olejow Na Podolu*. Available at: https://www.olejow.pl/readarticle.php?article_id=791 (accessed: 19.10.2024).
7. Pastore S. (n. d.). *MENOCCHIO, Giovanni Stefano. Treccani*. Available at: [https://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-stefano-menochio_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-stefano-menochio_(Dizionario-Biografico)/) (accessed: 19.10.2024).
8. Ciborovska-Rimarovich I. O. (n. d.). *Knigozbirnya monastirya Orдену bosih karmelitiv u Vishnevci: istoriya ta knigoznavcha harakteristika fondu*. Available at: https://www.medievist.org.ua/2013/02/blog-post_2081.html#:~:text=%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%80%20%D0%9E%D1%80%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%83%20%D0%B1%D0%BE%D1%81%D0%B8%D1%85%20%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%96%D1%82%D1%96%D0%B2 (accessed: 19.10.2024).
9. Ciborovska-Rimarovich I. O. (2019). *Drukarnya Berdichivskogo monastirya bosih karmelitiv: istoriya ta vydavnicha diyalnist. 1758—1844* : [bibliografichna monografiya]. Kyiv.
10. Ferko P. (2022). *Diyalnist Bosih Karmelitiv u Berdichevi. Orden Bosih Karmelitiv v Ukrayini*. Available at: <https://karmel.org.ua/diyalnist-bosyh-karmelitiv-u-berdychevi-chastyna-1/#:~:text=%D0%97%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BC%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%80%D1%8F%20%D1%96%20%D0%BA%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%83> (accessed: 19.10.2024).

Надійшла до редакції 13 листопада 2024 року

ЗА РУБЕЖЕМ

УДК 024.8(4-15)(091)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2025.1(342).45-50

Михайло Онищук,

кандидат історичних наук, доцент,
завідувач відділу моніторингу ЗМІ

Книжкової палати України,

e-mail: zmi@ukrbook.net

<https://orcid.org/0000-0002-1340-1538>

Марина Ганечко,

старша наукова співробітниця
відділу моніторингу ЗМІ

Книжкової палати України,

e-mail: zmi@ukrbook.net

<https://orcid.org/0009-0001-6928-0376>

Крадіжки книг із бібліотек Західної Європи

У статті досліджено проблему крадіжок книг із бібліотек Західної Європи, зокрема історичні передумови, мотиви, причини, категорії, сучасні методи здійснення та заходи боротьби з цим явищем.

Проаналізовано наслідки втрат рідкісних і цінних видань для бібліотек та наукових спільнот, а також міжнародні ініціативи, спрямовані на захист цих культурних цінностей.

Розглянуто окремі випадки крадіжок книг із національних, університетських і монастирських бібліотек у хронологічному зрізі від середньовіччя до сьогодення.

Приділено увагу сучасним технологіям викрадення літератури з європейських бібліотек і міжнародній співпраці у боротьбі з цими злочинами.

Наведено рекомендації щодо заходів боротьби з крадіжками книг із бібліотек та забезпечення їхніх колекцій.

Ключові слова: крадіжки книг; бібліотеки Західної Європи; культурна спадщина; рідкісні книги, безпека бібліотек